

SVEIKINIMAS LIETUVIAMS

1985 m. Kalėdos

Mieli tautiečiai tėvynėje, tremtyje ir išeivijoje,

Šv. Kalėdų ir Naujųjų 1986-ųjų Metų proga sveikiname Jus visus išsi-skaidžiusius plačiame pasaulyje, lin-kėdami vieni kitiems meilės, vilties, stiprybės ir geresnės ateities.

Nežiūrint kur begyventume, visi lietuviai esame tos pačios tautos vai-kai, broliai ir seserys. Mus visus jun-gia garbinga mūsų tautos praeitis, pa-pročiai, tautinės ir valstybinės tradi-cijos, kultūra, kalba ir mūsų visų bendras tikslas — laisva ir nepriklausoma Lietuva.

Daugumas mūsų tautiečių okupuotoje tėvynėje viešai ar slapta dirba, kuria ir kovoja už savo tautos geresnį gyvenimą ir viltingesnę ateitį. Ki-ti, atsidūrę tremtyje ar Sovietų Sąjun-gos kalėjimuose, kenčia už savo tėvy-nę, tuo išreiškdami lietuvių tautos pa-sipriešinimą okupantui. Dar kiti, pa-sklidę laisvajame pasaulyje ir sudarę vieningą Pasaulio Lietuvių Bendruo-menę, siekiame išlaikyti tautinį są-moningumą, kad galėtume daugiau ir geriau padėti savo broliams ir seserims tėvų žemėje pasiekti mūsų visų bendrąjį tikslą.

Artėjančios šventės tegul mums dar kartą primena, kad turime vieni kitiems padėti. Išeivijos lietuviams yra reikalinga dvasinė parama ir tau-tos meilė ateinanti iš tautos kamieno tėvynėje per asmeniškų ryšių, po-grindžio spaudą ir kitus santykiavi-mo būdus, kad mes išliktume są-moningi lietuviai ir tvirtesni kovoje už Lietuvos laisvę. Okupuotoje tėvy-nėje, tremtyje ir kalėjimuose esan-tiems tautiečiams yra reikalingas iš-eivijos lietuvių nuolatinis rūpestis ir vieningos pastangos jų troškimams įgyvendinti.

Fradėdami Naujuosius Metus sti-prinkime mūsų tautiečių tarpusavę pagarbą ir meilę, pasiryždami padėti vieni kitiems ir bendromis jėgomis siekime laisvės Lietuvai.

Lietuviais esame mes gimę, lietu-viais turime ir būt!

Vytautas Kamantas

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės
Valdybos Pirmininkas

ARKIVYSKUPO VIZITAS

ARKIVYSK. L. POVILONIS ROMOJE

Vatikano Valstybės sekretorius kardi-nolas Agostino Casaroli p.m. gruodžio 10 d. priėmė Lietuvos vyskupų konferen-cijos pirmininką, Kauno ir Vilkaviškio vyskupijų apaštalinį administratorių ar-kiyvskupą Liudą Povilonį. Pokalbis užsi-tęs apie pusę valandos. Jame — pana-šiai kaip Popiežiaus audiencijoje — bu-vo paliesti svarbiausi Lietuvos katalikų bendruomenės reikalai, rūpesčiai bei problemos. Kardinolas Casaroli su dide-liu dėmesiu teiravosi apie vyskopus ir kunigus, apie Kauno Kunigų Seminari-ją, apie religinių vaikų ir jaunimo auklė-jimą katalikiškų šeimų rūpesčius ir ki-tas gyvybines religinio gyvenimo sritis. Užtikrino visą galimą Vatikano paramą, siekiant dvasinio atsinaujinimo krikš-čionybės įvedimo Lietuvoje 600 metų jubiliejaus proga.

Gruodžio 11 d. arkivysk. Povilonis iš-vyko į Lietuvą. Iš Romos aerouosto sve-čią išlydėjo Bažnyčios Viešųjų reikalų tarybos viceseoretorius prelatas Audrys Bačkis ir būrelis Romos lietuvių kunigų. Pernakvojęs Maskvoje, arkivyskupas Povilonis kelionę tęs traukiniu. Kelionė-je arkivyskupą lydėjo Kauno Kunigų Seminarijos docentas kun. Vladas Mi-chelevičius. Arkivyskupas Povilonis į Romą atvyko lapkričio 13 dieną. Čia nuo lapkričio 24-tos ligi gruodžio 8-tos dienos dalyvavo Pasaulio vyskupų Sino-do asamblėjoje, atstovaudamas Lietuvos katalikų bendruomenei. Gruodžio 9 die-ną Lietuvos vyskupų konferencijos pi-rmininką privačioje audiencijoje priėmė popiežius Jonas Paulius II.

VLIKO SEIMAS

VLIKO SEIMAS ST. PETERSBURGE, FLORIDOJE

P.m. gruodžio 6-6 dienomis VLIKO Seimas posėdžiavo St. Petersburg, Flori-doje. Seimui rengti komiteto pirmininkė dr. Irena Mačionienė pasveikino daly-vius ir pakvietė VLIKO pirmininką dr. Kazį Bobelį atidaryti Seimą. Į Seimo prezidiumą buvo pakviesti: pirmininku — A. Misiūnas, ir vicepirmininkais — dr. L. Kriaučiūnas ir dr. St. Kuzmins-kas (iš Anglijos); į sekretoriatą — dr. A. J. Stiklorius, M. Pranevičius ir A. Skirius. Invokaciją sukalbėjo kun. V. Zakaras.

Seimą sveikino žodžiu: Vyskupas Pau-lius Baltakis, OFM, ALTos pirmininkas T. Blinstrubas, Kanados Tautos Fondo Atstovybės pirm. A. Firavičius, VLIKO įgaliotinis Venesueloje ir Venesuelos L. B. Krašto Valdybos pirm. H. Gavorskas, D. Britanijos Liet. S-gos atstovas dr. S. Kuzminkas, Amerikos Liet. Tautinės S-gos pirm. dr. L. Kriaučiūnas, Lietu-vių Socialdemokratų Partijos pirm. M. Pranevičius (atvežęs VLIKO Seimui ir 300 dol. auką), Lietuvos Darbo Federaci-jos atstovas dr. V. Šimaitis (įteikė VLI-Ko Seimui Federacijos vardu 500 dol.), Reorg. Lietuvių Bendruomenės atstovė p-ia Kačinskienė, Amerikos Liet. Tauti-nės S-gos St. Peterburgo skyr. V. Gruz-

dis, ir kiti. Raštu Seimą sveikino Lietu-vos Diplomatinės Tarnybos Šefas dr. Stasys A. Bačkis, ir diplomatinės bei konsularinės tarnybos atstovai: A. Simu-tis, dr. J. Žmuidzinai, J. Daužvardienė, V. Balickas, V. Čekanauskas ir prof. J. Baltrušaitis; vysk. Vincentas Brizgys ir vysk. Antanas Deksnys; Pasaulio Liet. Bendruomenės pirm. V. Kamantas, JAV, Kanados, V. Vokietijos ir Šveicarijos Liet. Bendruomenės; VLIKO garbės pirm. dr. K. Valiūnas, keliasdešimt lietuvių or-ganizacijų ir pavienių asmenų. Korp! Neo-Lithuania pirmininkė K. Brazdžio-nytė su sveikinimais atsiuntė 100 dol. au-ką.

VLIKO Seimui rengti komitetas išleido gražų specialų leidinį su nuotraukomis ir sveikinimais VLIKO Seimui.

Pranešimus apie VLIKO veiklą pada-rė: VLIKO Tarybos pirm. V. Soliūnas, VLIKO Valdybos pirm. dr. K. Bobelis ir vicepirm. V. Jokūbaitis. Tautos Fondo vardu pranešimus davė T.F. Tarybos pirm. J. Valaitis, T.F. Valdybos pirm. J. Giedraitis ir Kanados T.F. Atstovybės vardu — A. Firavičius, kuris įteikė Sei-mui stambia 100.000 dol. Kanados lietuvių auką. A. Firavičius už jo nuopelnus Sei-mo išrinktas VLIKO garbės nariu.

Simpoziumo „Kopenhagos Tribunolo, Baltijos Taikos ir Laisvės Žygio atgar-siai besikeičiančioje Europos politikoje“ dalyvių pranešimai — dr. K. Bobelio, dr. D. Krivicko, dr. J. Stikloriaus ir inž. L. Griniaus — buvo sekami su dideliu susidomėjimu. Jie buvo pajvairinti vo-kiečių filmų apie Taikos ir Laisvės Žy-gi. Diskusijų metu buvo ypatingai at-kreiptas dėmesys į 1986 m. Vienoje įvyksiantį Europos Saugumo ir Bendra-darbiavimo Konferencijos peržiūros su-važiavimą.

Su dideliu pasisekimu praėjo iškil-miningas banketas, kuriame dalyvavo per 300 svečių. Solistė Roma Mastienė savo malonių ir skambiu balsu žavėjo banke-to dalyvius.

Gruodžio 8 d. sekmadienį vyko VLIKO Seimo uždaromasis posėdis, kurio metu buvo gyvai diskutuoti okupuotos Lietu-vos reikalus liečiantys klausimai. Po to buvo priimtos rezolucijos. Seimas baig-tas Lietuvos Himnu. 1 val. p.p. iškilmin-gas pamaldas atnašavo ir pamokslą pa-sakė vyskupas Paulius Baltakis, OFM, taipgi pamokslą pasakė Evangelikų kun. E. Gerulis. Vėliau Lietuvių Klube papie-tavus, trumpai apie VLIKO darbus kal-bėjo dr. K. Bobelis, dr. D. Krivickas ir inž. L. Grinias. Apie ALTos Tarybos veiklą kalbėjo jos pirmininkas T. Blins-trubas ir buvęs pirm. dr. K. Sidlauskas.

VLIKO Seimas praėjo darbingoje ir pakilioje nuotaikoje. (Elta)

ŠVEICARIJOS LB MEMORANDUMAS

SVEICARŲ VYRIAUSYBĖI, REAGANO-GORBAČIOVO SUSITIKIMO ŽENEVOJE PROGA

Paskutinytis pasaulinis karas paliko Europoje tam tikrą skaičių neišspręstų problemų.

Antrojo pasaulinio karo išvakarėse na-cijų Vokietija ir Sovietų Sąjunga pasirašė Molotovo-Ribentropo paktą, kuriuo Baltijos kraštai, Estija, Latvija ir Lietu-va, prarado savo nepriklausomybę. Tie trys kraštai, kurie savo laiką buvo Tau-tų Sąjungos nariai, dabar yra po neoko-lonistiniu Sovietų Sąjungos režimu.

XX amžiaus pabaigoje, kai visos tau-tos siekia laisvo apsisprendimo ir nepri-klausomybės, Sovietų Sąjunga neigia tą pirminę teisę Baltijos Valstybėms.

Tokios elementarinės teisės, kaip teisė į tautinę kalbą, religijos teisę, laisvo susirinkimo ir tautinio identiteto pasi-reiškimo, yra paneigiamos.

Pagal savo neokolonizacijos politiką, Sov. Sąjunga vykdo nepateisinamą in-dustrializaciją visų Baltijos sričių, ap-linkos užteršimą ir natūralinių išteklių eksploataciją. Bent koks ryšys su išori-

niu pasauliu, išskyrus Sovietų Sąjunga, yra negalimas, kalba ir kultūra, Estijos, Latvijos ir Lietuvos, nustumtos į antrą-ją vietą po rusiškiosios.

Keleta deportacijos bangų padarė tai, kad Baltijos tautos prarado 16 proc. sa-vo gyventojų. Iš kitos pusės, sovietinė valdžia skatino masines kitų sovietinių sričių gyventojų perkėlimą į baltų terito-rijas taip, kad dabar jų dauguma, paly-ginus su vietiniais gyventojais.

Gausios karinės instaliacijos įjungė Baltijos kraštus į Sovietinę branduolinę sferą ir raketų išplėtimas prieštarauja Sovietų Sąjungos pažadams šiaurės kraštams, švedijai, Norvegijai, Danijai, Islandijai, Suomijai, padaryti Baltijos srities nuatomintą zoną, įjungiant į tą zoną Estiją, Latviją ir Lietuvą.

Baltijos kraštai labai nukentėjo antra-jame pasauliniame konflikte. Jie reiškia Šveicarijai savo dėkingumą už nepripa-žinimą — de jure — jų kraštų inkorpo-racijos į Sovietų Sąjungą. Jie linki, kad ir ateityje Šveicarija liktų pagrindinių tautų teisių ir laisvės gynimo avangarde.

Lietuvių Bendruomenė, Dviejų Didžiųjų susitikimo Ženevoje proga, prašo Šveicarijos Vyriausybės pareikšti Gor-bačiovui, kad Baltijos kraštai turi gauti

apsisprendimo teisę. Teisę grįžti į demo-kratinių tautų seimą, kur jos buvo prieš Molotovo-Ribentropo paktą.

N. Prielaida
Pirmininkas

SVEICARŲ ATSAKYMAS PIRM. N. PRIELADAI

3003 Berne, lapkričio 26, 1985

Pone Pirmininke,
Departamento šefo prašomi, mes pa-tvirtiname gavę jūsų atsišaukimą į Švei-carijos Vyriausybę, Reagano-Gorbačiovo susitikimo Ženevoje proga.

Šveicarų vadovybė dažnai atvejais yra patvirtinusi, kokią vertę ji teikia asmens ir tautų laisvei. Kaip jūs konsta-tavote savo atsišaukime, Šveicarija ne-pripažino Baltijos respublikų inkorpora-cijos į Sovietų Sąjungą. Toji pozicija ne-bus apleista. Savo pokalbiuose su Gene-raliniu Sekretorium Gorbaciovu, Konfe-deracijos Prezidentas nepraleido progos priminti glaudų ir neišjungiamą ryšį, kuris egzistuoja tarp laisvės ir tarptau-tinio saugumo garantijos.

Prašau priimti, Pone Pirmininke, mūsų pagarbos pareiškimą.

Politinis Skyrius I
(F. Pianca)

ATSAKYMAS VLIKUI

JAV VYRIAUSYBĖ ATSAKO I VLIKO LAISKĄ

Pr. m. lapkričio 14 d. iš JAV Valstybės Departamento gautas atsakymas į VLIKO spalio 24 d. laišką prezidentui Reaganui. Laišką pasirašė Robert M. Smalley, Deputy Assistant Secretary for Public Af-fairs. Duodame šio laiško ištraukas:

„Atsakydami į jūsų spalio 24 d. laišką prezidentui Reaganui apie jo susitikimą Ženevoje su Sovietų generaliniu sekreto-riumi Gorbaciovu, mes vertiname jūsų pa-stabas ruošiantis šiam svarbiam susitiki-mui.

„...Susitikimas Ženevoje gali reikšti naują galimybę vystyti mūsų santykius. Tuo pačiu, tačiau, mes neturime jokių iliuzijų apie sunkumus, susijusius su šiuo uždaviniu ar apie tebesančius skirtumus tarp mūsų dviejų kraštų...“

„...Mūsų politika Sovietų Sąjungos at-žvilgiu remiasi trimis principais: reali-zmu, pajėgumu ir dialogu...“ „JAV pagrindi-niai interesai vis-a-vis Sovietų Sąjungos yra apibūdinami mūsų keturių punktų programoje: ginklų kontrolė, regionaliniai klausimai, ekonominiai bei kiti abipusiai klausimai ir žmogaus teisės...“

„Mes tęsiame dialogą žmogaus teisių tema ir mes žadame toliau kelti žmogaus teisių klausimus įvairiuose forumuose. Pa-baltijo kraštų statusas yra svarbi šio dia-

logo dalis. Prezidentas yra tvirtai išreiš-kęs JAV-jų nusistatymą paremti kiekvie-nos tautos teisę apspręsti savo pačios li-kimą. Remdamiesi šiuo principu, mes at-sisakome pripažinti Pabaltijo kraštų prie-vartinį įjungimą į Sovietų Sąjungą. Mes ir toliau skelbsime, kad asmens laisvė ir žmogaus teisės reikia įgyvendinti pasau-liniu mastu — šie klausimai yra nepapras-tai svarbūs Pabaltijo valstybėms. Mes taipgi reikalaujame, kad Sovietų Sąjunga laikytųsi savo tarptautinių įsipareigojimų, įskaitant ir Helsinkio susitarimus“.

ESTŲ SUEIMIMAI

Stockholme įsisteigusi estų politinių ir sąžinės be laisvių gynybos organizaci-ja pateikė sąrašą septyniolikos estų, ku-rie yra nuteisti sunkiomis laisvės atėmi-mo bausmėmis už tariamą Sovietų Są-jungai priešišką veiklą, bet iš tikrųjų už savo religinius įsitikinimus, už tautinę veiklą ir už žmogaus teisių gynybą. Or-ganizacija atkreipia dėmesį, kad pasta-ruojų laiką dar kiti 20 estų buvo sumiti ir nuteisti tais pačiais sumetimais. Ypa-tingu būdu yra primenamas Mart Nik-lus likimas. Šis ryžtingas žmogaus tei-sių gynėjas jau nuo 1959-ųjų metų yra pakartotinai atlikęs laisvės atėmimo bausmes ir dabar tebėra kalnamas.

LIETUVOJE

Kauno ateities planas

Miestų statybos projektavimo instituto Kauno architektas Jonas Zagorskas, kuris yra vienas Kauno vystymo plano autorių, pareiškė, kad ateities Kaunas turėtų aug-ti Aukštosios Panemunės link. Dabar jau nuspręsta, kad, pabaigus Šilainių rajoną, visa statyba persikels į Aukštąją Pane-munę. Projektuose tas rajonas vadinamas Rokų rajonu. Tos teritorijos namų staty-boms turėtų užtekti maždaug porai de-šimtmečių.

Neblaivūs vairuotojai

Praėjusiais metais Lietuvoje dėl neblai-vių vairuotojų kaltės avarijose žuvo 77 žmonės, 525 buvo sužeisti.

Kviečia „Prie virdulio“

Paragauti rusiškų nacionalinių valgių, atsigaivinti kvapnia kelių rūšių arbata, lankytojai gali neseniai atidarytoje arba-tinėje „Prie virdulio“ (Kaune).

Antano Sniečkaus politiechnikos insti-tuto miestelyje esanti kavinė „Kolegos“ tapo jaukių studentų klubu, kur keletą kartų per savaitę prie kavos puodelio vyksta įdomūs susitikimai, vakarai. Jau nėra al-koholinių gėrimų „Olimpijos“ „Kosmoso“ kavinių valgiaraščiuose. Renginiuose be alkoholio laisvalaikį praleidžia vis dau-giau kauniečių.

Memorialinė lenta ir stipendija

Pažymint operos dainininko Kipro Pet-rausko 100-sias gimimo metines, bus įrengta memorialinė lenta prie namo Vil-niuje, kur gyveno K. Petrauskas.

Taip pat bus įsteigta Kipro Petrausko stipendija Valstybinės konservatorijos so-linio dainavimo katedros studentams.

Pirmasis tarties žodynas

„Mokslo“ leidykla išleido pirmąjį lietu-vių kalbos tarties žodyną, kurį sudarė kalbininkas, dialektologas ir žodynininkas Vytautas Vitkauskas. Redaktorė J. Kar-delytė, korektorė D. Tolvaišienė.

Diskotekinių festivalis

Šiaulių kultūros rūmuose vyko respub-likinio diskotekų programų festivalio „Nuo šeštadienio iki šeštadienio“, skirto Pasauliniams jaunimo metams, finalas. Organizacinis komitetas po dviejų atran-kinių turų į baigiamąjį pakvietė 11 ge-riausiųjų. Festivalio žiuri komisijai vado-vavo L. Šaltenis. Pagrindinį prizą gavo Šiaulių dviračių ir variklių gamybos „Vai-ras“ diskotekinių grupė.

Unikalūs radiniai

„Tiesoje“ Mindaugas Valkus rašo apie unikalų radinį Vilniuje, apie kurį pasako-ją menotyrininkas Stasys Latonas.

— Rūdninkų gatvės namas, iškilęs prieš kelis šimtus metų prie pat miesto gynybi-nės sienos vartų, atrodo, niekuo nesiskyrė nuo kitų Vilniaus statinių. Taip galvojo ir Paminklų konservavimo instituto darbuo-tojai, prieš kapitalinį remontą užsukę čia atlikti tyrimų. Bet užteko atidžiai pasižiū-rėti į vieno kambario sienas, pakrapštyti vėlesnių perdažymų sluoksnius, ir po jais sušvito viduramžių dailininko kūrinių. Rūdninkų gatvės kambarys laukia savo mįslės įminimo.

Sunku gauti padangų

„Tiesoje“ Kauno automėgėjai skundžia-si ir prašo, kad būtų padaryta tvarka res-publikinės „Automobilių“ parduotuvės Kauno filiale Aleksote. Įsigyti lengvųjų automobilių padangų tikras vargas. Par-duotuvės darbuotojai neieškia informaci-jos, pirkėjai klaidinami, jie priversti tuš-čiai prarasti daug laiko. Žmonės kas va-karą eina padangų... Vieni po ilgo žur-mulio pagaliau jų gauna, kai kas gali gau-ti net po antrą kartą, o kitiems taip ir ne-prieina eilė...

Gamins daugiau vaisvandenių

Sumažinus vaisių ir uogų vyno gamy-bą, obuolių sultimis bus pakankamai ap-rūpinamos prekybinės organizacijos ir maisto pramonės įmonės, gaminančios vaisvandenius ir gaivinančius gėrimus.

Savonoriui kūrėjui ir L.K.V.S-gos „Ramovės“ Manchesterio skyriaus vėlavos kūmū Antanui Šukiui mirus, jo artimiesiems gilia užuojautą reiškia ir kartu liūdi

Ramovėnų valdyba ir nariai.

TEN, EKRANE SUŽIBUS...

RAIMUNDO LAPO KNYGOS APTARIMAS CLEVELANDO LIETUVIŲ DIENŲ PROGRAMOJE (1985.XI.17d.)

Autorius Raimundas Lapas, gimęs 1954 metais Čikagos priemiesty, buvęs lituanistinės mokyklos mokinys, jaunosios kartos rimtas akademikas ir dailėtyrininkas, šiuo metu jau yra stipriai įsijungęs į lietuvišką veiklą. Profesija — filologas ir bibliotekininkas. Baigęs gimnaziją, Šveicarijoje studijavo filologiją — prancūzų, vokiečių ir rusų kalbas. Yra įsigijęs magistro laipsnį, šiuo metu eina direktoriaus pareigas Melrose Park viešojoje bibliotekoje.

Dėka savo intelektualinio sugebėjimo, profesinės patirties ir susidomėjimo visomis meno šakomis, Raimundas Lapas dešimt metų dirbo komp. Juozo Zilėvičiaus muzikologijos archyve, dvejus metus Margučio radijo valandėlės pranešėju ir apie metus laiko turėjo savo radijo programą „Muzikinį kaleidoskopą“, kuri buvo transliuojama penkias dienas savaitėje. Jis veikia Association for Advancement of Baltic Studies, ateiinančiam mokslo bei kūrybos simpoziume bus dailėtyros sekcijos vadovas.

Knygos įvade autorius cituoja ukrainiečių filmų pradininką Dovdženką, kad kinas iš tiesų yra pats tarptautiškiausias iš visų menų, ir sako, jog „Ten, ekrane sužibus“ neraišiai atsakymo į lietuvių kino tautinio savitumo klausimą. Autoriaus Lapo tikslas yra registruoti istorinius faktus, kurie sudaro Amerikos lietuvių kinematografijos raidą (p. 7).

Nors autorius nepretenduoja, kad „Ten, ekrane sužibus“ būtų „nepamainomas“ šaltinis Amerikos lietuvių kinematografijos tyrinėjime, tačiau iš šaltinių gausumo matome, kad jis bandė užfiksuoti tikras autentiškas žinias, naudodamasis 66 šaltiniais: knygomis, žurnalais, laikraščiais ir nespausdintais archyvais lietuvių, amerikiečių, prancūzų ir lenkų spaudoje. Tad turime pripažinti, kad „Ten, ekrane sužibus“ yra rimta, kruopščiai paruošta studija, pati išsamiausia Amerikos lietuvių kinematografijos istorija.

Nenorėčiau, kad susidarytų įspūdis, kad ši knyga yra tik chronologinis pavardžių ir datų užfiksavimas. Į kiną einam ieškoti nuotykių. Todėl ir R. Lapo knyga tampa savotiškas nuotykis — ji įdomi, gausiai iliustruota, pilna pačių filmuotojų žurnalistinių aprašymų, kuriuose atsispindi Amerikos lietuvių žvilgsnis į besikuriančią Lietuvos valstybę ir Amerikos lietuvių nostalgiją savai gimtinei.

„Ten, ekrane sužibus“ suskirstyta į 3 skyrius — chronologinį kinematografijos vystymąsi iki antrojo pasaulinio karo (šį skyrių autorius vadina „Varginga bei nedėkinga pradžia“), periodą nuo karo pabaigos iki 1979 metų, kuriuo metu jau nemažai lietuvių, baigusiu mokslus reikiškosios visokios kino pramonės srityse, ir trečia — 40 lietuvių kilmės aktorių filmų ekrane biografijas.

Nuo pat savo gimimo kinematografija nebuvo savitas menas jokiai tautai. Prancūzai, pagaminę filmavimo aparatus, laikė juos paslaptį ir niekam jų nepardavė, nes nuo pat pradžios pramatė filmų rodytą kaip gerą pajamų šaltinį. Pačiuose pirmuose knygos puslapiuose matom rusiškoms raidėms filmų reklamas — kvietimus pasižiūrėti gyvųjų scenų, matyti ir klausyti vienu metu; kasdien nuo ryto 10 val. iki 11 val. vakaro. Kainos papigintos: žiūrėti ir klausyti 10 kapeikų, tik klausyti fonografo — 5 kapeikos.

1896 m. liepos mėnesį pirmas seansas Vilniuje, kur naujai išrastas Edisono aparatas rodo ištais judančias scenas: gali matyti sceną kirpykloje, skandalą užėjoje, geležinkelio judantį traukinį, arklių lenktynes, balerinos šokį, net Marijos Stuart mirtį. 1905 m. Vilniuje atsiradė pirmas kino teatras Iliuzija, po to jie greitai dygo ir kituose miestuose.

Prancūzų kino operatorių tarpe pasirodė kaunietis Vladislavas Starevičius, pradėjęs filmuoti Lietuvoje, vėliau Varšuvoje, pagaliau apsigyveno Prancūzijoje ir ten susuko apie 50 filmų. Jis ir laikomas vienu iš lietuvių filmų pradininkų, padaręs įnašą lietuvių, o daugiau prancūzų tautai.

Lietuviško filmo pradininku laikomas Amerikos lietuvis Antanas Račiūnas, Lietuvoje pasirodęs 1919 m. Jo filmuotos juostos — savotiški „laiskai iš tėvynės“ sukėlė nepaprastą susidomėjimą senųjų išeivių tarpe. Jis rodydavo šienapjūtes, pabaigtuvių pasilinksminimus, Lietuvos vaizdus, vestuves. Dažniausia filmus rodydavo parapijų salėse. Seansų metu jo žmona skambindavo fortepijonu ir dainuodavo, po to būdavo šokiai.

Pirmosios lietuvių filmų bendrovės „filmuotojas Vincas Kvetkas-Kvetkauskas, aktyvus Tautos fondo ir vyčių veikėjas, filmavo Amerikos lietuvių gyvenimą, Vyčių IV kongresą, lietuvių boksinių rungtynes ir gegužines. Pasirodė pirmoji lietuviška komedija „Melė ir turtas“. Viena po kitos bendrovės kūrėsi ir likvidavosi dėl nesusipratimų, apgavysčių ir konkurencijos. Filmuotojai Milius, Kazlauskas, Lukšys, Januškevičius filmavo Lietuvos vaizdus ir įvykius, ir rodė juos Amerikoje. Januškevičius net aprašo savo įspūdžius ir įamžina į garsinę juostą Dariaus ir Girėno išvykimą, vėliau jų laidotuves. Pasakoja, kad susitikti su prez. A. Smetona buvę lengviau, negu prieiti prie Amerikos prezidento.

Knygoj susitinkam ir su broliais Kaziu ir Mečiu Motūzais, kurie 1938-40 metais aplankė 63 JAV ir dvi Kanados kolonijas ir turėjo 180 filmų spektaklių. Kokį jie paliko įnašą išeivijos istorijoje išreiškia tuomet spaudoj pasirodęs pareiškimas: „Broliai Motūzai palieka Čikagą trečiądienį, tačiau mes be jų ne-nurimsim“.

Lietuvą lankė ir filmavo iš Pietų Amerikos Jurgis Gilvydis, kuris rodė filmus Argentinoje, Brazilijoje ir Urugvajuje. Stebėdamas publiką jis taip rašė: nors iš veidų ir apsirėngimo atrodo jie viskuo patenkinti, bet jų širdyse viešpatavo Tėvynės ilgesys.

Prieškarinė lietuviška kinematografijos epocha vyravo ne kokybė, bet noras parodyti tėvynės pasiilgusiam išeivui jo gimtąjį kraštą.

Norėčiau baigti Petro Maželio pasakymu: „Ten, ekrane sužibus“ knyga, kad ir istorija, skaitoma lyg tai būtų mūsų žvaigždžių biografijos. Viskas lengva, aišku su filmų pavadinimais, vaidybiniais partneriais ir datomis. Knyga gausiai iliustruota ir dokumentuota. Kai užverčiau paskutinį knygos lapą, pajutau kiek daug nežinojau apie mūsų filmus ir aktorius. Todėl esu dėkingas už šį kinematografijos istorinį lapą, kurio autorius gražiu sutapimu yra irgi Raimundas Lapas.

Pastaba: Anglijos lietuviai turėtų susidomėti šia knyga, kurioje yra ir Anglijoje dirbę kinematografijos specialistai, jų tarpe Rimas Vainorius. 384 psl. (per 300 iliustracijų) teigimai paveiks net ir lietuviškai neskaitytoją, nes knygoje yra plati santrauka anglų kalba. Knyga galima gauti tiesiog iš autoriaus, siunčiant 23 JAV dolerius grynais (idėjus į voką). Knyga bus pasiųsta laivu.

Adresas: R.M. Lapas, 921 Norwood, Melrose Park. IL 60160 USA. Gausiai remkime mūsų išeivijoje gimusius akademikus, prisimindami nedėkingą rašytojo bei knygnešio likimą tremtyje.

Aldona Miškinienė

NAUJOS KNYGOS

LIETUVOS SOCIALDEMOKRATIJA, Juozas Vilčinskas. Nidos Knygų Klubo specialus leidinys. 1985 m. 397 psl. Knyga iliustruota. Kaina 15 sv. Užsienyje — 20 dol. Klubui nariams — 10 sv. (15 dol.). Kietais viršeliais 2 sv. ar 3 dol. daugiau.

Turinyje: Įvadas, English introduction, Tautinio atgimimo laikotarpis, Lietuvos nepriklausomybės metai (1918-1940), Lietuva nelaisvėje — LSDP veikla užsienyje, Darbas giminingose organizacijose 1919-1940, Socialdemokratų sovietų kalėjimuose ir tremtyje, Žymesnieji Lietuvos socialdemokratų, Socialdemokratų užsienyje.

MILŽINAI IR SLIBINAI

Poetas Leonardas Žitkevičius 1984 m. lapkričio 6 d. sulaukė amžiaus septyniadešimtmečio. Šią sukaktį buvo norima paminėti jo satyrinių eilėraščių rinkiniu „Milžinai ir slibinai“. Planus betgi sukludė 1984 m. rugsėjo 17 d. L. Žitkevičių jo darbovietėje, „Darbininko“ redakcijoje, ištikęs kraujo išsiliejimas smegenyse. Planuotoji knyga skaitytojus pasiektė tik šiemet su praėjusių metų data. L. Žitkevičius gulėjo ligoninėje, ilgokai gydėsi namie.

MIRĖ KAZYS OZELIS

Po sunkios ligos p.m. lapkričio 16 d. Chicagoje mirė inž. Kazys Ozelis, laikraščio Laisvoji Lietuva redakcijos narys, Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio atstovas Vilke ir Alte, aktyviai dalyvavęs lietuviškoje veikloje.

15. GYVENU NEŽINIOJ IR NEVILTY

Grįžau vėl namo susikrėtusi ir susisielojusi. Kur einu, ką darau, vis apie sūnų galvojau. O čia dar nauji pergyvenimai: mane šaukia į saugumą. Tą dieną nenuėjau. Kitą dieną atėjo išsivesti, bet aš nebuvau namie. Nunešiau į turgų parduoti batus, kad galėčiau nusipirkti bulvių. Visų bulvių iš karto negalėjau panešti, todėl pusę palikau pas ūkininką vežime. Kai ėjau per kaimynų kiemą, pamaniau saugumietį besikalbantį su kaimynu. Aš praėjau, maišą su bulvėmis numečiau už sandėliuko ir laukiau. Saugumietis manęs nepastebėjo, atėjo prie mano lango ir atsisėdė ant suoliuko. Reiškia, laukia manęs. Ką man dabar daryti? Į kiemą išeiti nebegalio, saugumietis pamatys, o kitą pusę — tvora, ir virš jos spygliuota visa. Dabar man jau nebe tiek saugumietis rūpi (jis turi laiko, gali laukti), kiek likusios bulvės, nesulauks manęs ūkininkas ir nuvažiuos su mano bulvėmis. Pasiliksiu ir be batų ir be bulvių, todėl nenorom teko išsiropšti per tvorą. Nors ir

33

EUROPOS LIETUVISKŲJŲ STUDIJŲ SAVAITĖ

LIEPOS 26 — RUGPJŪCIO 3

AUSTRIJOJE:

BILDUNGSHAUS, SALZBURG

ST. VIRGIL, A.

5026 SALZBURG AIGEN,

ERNST GREIN STR. 14.

Kaip jau buvo rašyta 1986 metų Europos Lietuvių Studijų Savaitės įvyks Austrijoje, gražiam Mozarto mieste — Salzburge, nuo šeštadienio — liepos 26 d. iki sekmadienio — rugpjūčio 3 d.

Jau yra išnuomoti erdvūs namai, didžiulio parko apsupti. Tame kultūros centre galės apsigyventi 112 asmenų, bet artimoje kaimynystėje bus galima gauti ir daugiau kambarių. Patariamieji registruotis kuo anksčiau. Kambariai yra su visais patogumais. Pilnas išlaikymas vienam asmeniui dienai kainuos: viengubam kambariu — 480 austriškų šilingų (apie 19 anglų svarų), dvigubam kambariu — 430 austriškų šilingų (apie 17 svarų). Registracijos mokeskis — 65 DM (apie 18 svarų), nedirbančiam jauniui — 25 DM (apie 7 svarai).

Studijų Savaitėi yra ruošiamos įdomios paskaitos bei kiti kultūriniai parengimai, apie tai bus skelbiama spaudoje. Salzburgo ir apylinkių apžiūrėjimas irgi yra numatytas.

Registruotis ir kitais St. Savaitės reikalais prašoma kreiptis šiuo adresu:

DR. JOERG IRENE
6473 WENNS — PITZTAL
TIROL
AUSTRIA
Telefonas: 05414/236

MIRĖ K. GRIKINIENĖ

1985 m. spalio 21 d. Los Angeles mieste, Kalifornijoje, po sunkios ir ilgos ligos mirė Konstancija Grikinienė, po karo iki 1959 m. gyvenusi Londone. Lūdišes liko velionės vyras Telesforas Grikinas, buv. DBLS Centro valdybos narys, ir duklė Angelė su savo vyru Algiu Bliūdžium.

Motinos pergyvenimai

ADELE KILCIAUSKIENĖ
Balio Gajausko a.a. motina

MANO KRYŽIAUS IR KANČIŲ KELIAI

13. SŪNAUS PAIESKOS NESILIAUJA

Sūnus vis negrįžta namo. Verkiu ir kankinuosi, nes nežinau, kas su juo atsitiko. Kartą atėjo draugė, atnešė man valgyti ir pasakė, kad sūnus nesusimtas. Tai turėjau džiaugsmo. Atsirado daugiau ir jėgų kėsti tolimesnius persekiojimus. O saugumas vis nepalieka ramybės: įsiveržia dažniausiai naktimis, apžiūrinėja lovas (ar kartais negulėta sūnaus) ir vis klausinėja, kur sūnus. Kai pasakau, kad nežinau, tai pradeda visokiaisiais būdais gąsdinti ir grasinti:

— Išvesim į Sibirą, į kalėjimą įgrūsim.

— Vežkit, — sakau, — sodinkit, ten juk irgi tokie pat žmonės kenčia. Jūsų galia, jūsų ir valia. Jie tyčia garbiai tarp savęs kalba, kad reikia mane pradėti mušti ir kankinti, gal tada pasakysiu apie sūnų. O aš vis mintyse prašau Dievą, kad suteiktų man kantrybės ir stiprybės iškęsti visą tą košmarą. Ir taip beveik kas naktį: ateina pirmą arba antrą valandą, iškankina įvairiausiais klausimais bei gąsdinimais ir po kelių valandų išeina. Taip ir gyvenu nuolatinėje baimėje, be poilsio, įtemptais iki kraštutinumo nervais. Kaip ilgai jie mane kankino, neprisimenu. Nors viskas aprimo, tačiau man nuo to ne geriau: pinigų neturiu, nėra ką valgyti, dirbti negaliu, nes sergu.

14. SŪNUS SLAPSTOSI TOLIAU
Kartą sūnus duoda man žinią, kad jis nori išvažiuoti į Šiaulius. Išlėdėjau aš jį ir, eidama iš stoties, verkiu ir meldžiuosi:

— Saugok, Viešpatie, ir neleisk mums pražūti. Su sūnum susitarėm, kad parašys laišką, jeigu sutartu laiku

negrįš. Deja, praėjo dvi savaitės, nei jo, nei laiško. Vėl mano širdis nerimsta, nežinau nieko apie jį, nei kur ieškoti. Be to, ir Šiauliuose niekada nebuvusi, bet važiuoti reikia. Nuvažiauvus einu į turgų, nes ten daugiausiai galima visokių naujienų sužinoti. Iš žmonių girdžiu, kad Klaipėdoje buvęs kažkoks susišaudymas, tačiau jokių smulkmenų nieks nežino. Pavaikštinė jau dar kiek po Šiaulius ir išvažiauju į Klaipėdą. Čia taip pat einu į turgų, klausinėju žmonių apie girdėtą susišaudymą. Papasakojo, kad vieną nušovė, o kitus sužiedė, tai buvę vietiniai, klaipėdiškiai. Bet man nuo to nė kiek nelengviau. Norėjau eiti į saugumą pasiteirauti — pabijojau.

Taip ir parvažiauju verkdama namo. Pailsėjau savaitę ir važiuoju į Vilnių. Vilniuj išdrįsau nueiti į saugumą. Ten man atsakė, kad tokio pas juos nėra. Einu tada prie Lukiškių kalėjimo, o žmonių šimtai prie geležinių vartų stovi. Vieni man patarė parašyti pareiškimą ir užklausti apie sūnų. Taip ir padariau, tačiau ir čia atsakė, kad tokio nėra kalėjime. Pastovėjau, paverčiau. Su kitais irgi tas pats, vieni randa, kiti neranda, vieni verkia, kiti ramina. Viena moteris pasakoją, kad ir Šiauliuose buvo susišaudymas, nurodė net kur. Aš ir vėl grįžtu išsikankinusi, pavargusi, o čia dar mintis neapleidžia, kad turbūt nebe-pamatysiu gyvo sūnaus.

Vėl trumpas poilsis, ir aš jau Šiauliuose. Einu ieškoti nurodytos vietos. Suradau ir gatvę ir kiemą, o sutikusi žmogų, ėmiau klausinėti apie tuos įvykius. Jis papasakojo, kad čia sugavo tris jaunuolius, studentus. Vienas jų buvo iš Kauno. Kaip išgirdau, kad iš Kauno, pradėjau visu balsu raudoti. Žmogus man patarė nueiti prie kalėjimo, Vyčių IV kongresą, lietuvių boksinių rungtynes ir gegužines. Pasirodė pirmoji lietuviška komedija „Melė ir turtas“. Viena po kitos bendrovės kūrėsi ir likvidavosi dėl nesusipratimų, apgavysčių ir konkurencijos. Filmuotojai Milius, Kazlauskas, Lukšys, Januškevičius filmavo Lietuvos vaizdus ir įvykius, ir rodė juos Amerikoje. Januškevičius net aprašo savo įspūdžius ir įamžina į garsinę juostą Dariaus ir Girėno išvykimą, vėliau jų laidotuves. Pasakoja, kad susitikti su prez. A. Smetona buvę lengviau, negu prieiti prie Amerikos prezidento.

Knygoj susitinkam ir su broliais Kaziu ir Mečiu Motūzais, kurie 1938-40 metais aplankė 63 JAV ir dvi Kanados kolonijas ir turėjo 180 filmų spektaklių. Kokį jie paliko įnašą išeivijos istorijoje išreiškia tuomet spaudoj pasirodęs pareiškimas: „Broliai Motūzai palieka Čikagą trečiądienį, tačiau mes be jų ne-nurimsim“.

Lietuvą lankė ir filmavo iš Pietų Amerikos Jurgis Gilvydis, kuris rodė filmus Argentinoje, Brazilijoje ir Urugvajuje. Stebėdamas publiką jis taip rašė: nors iš veidų ir apsirėngimo atrodo jie viskuo patenkinti, bet jų širdyse viešpatavo Tėvynės ilgesys.

Prieškarinė lietuviška kinematografijos epocha vyravo ne kokybė, bet noras parodyti tėvynės pasiilgusiam išeivui jo gimtąjį kraštą.

Norėčiau baigti Petro Maželio pasakymu: „Ten, ekrane sužibus“ knyga, kad ir istorija, skaitoma lyg tai būtų mūsų žvaigždžių biografijos. Viskas lengva, aišku su filmų pavadinimais, vaidybiniais partneriais ir datomis. Knyga gausiai iliustruota ir dokumentuota. Kai užverčiau paskutinį knygos lapą, pajutau kiek daug nežinojau apie mūsų filmus ir aktorius. Todėl esu dėkingas už šį kinematografijos istorinį lapą, kurio autorius gražiu sutapimu yra irgi Raimundas Lapas.

(Bus daugiau)

TARYBINIO ŽURNALIZMO ETIKA

„Nemuno“ žurnalo II-me numeryje pasirodė tulžingas Sigito Krivicko straipsnis „Narcizas ir istorija“. Jo taikiny — Tomas Venclova, poetas, literatūros tyrinėtojas, vertėjas. (Jis, beje, Stalino ir LTSR Valstybinės premijos laureato Antano Venclovo sūnus). Prieš 8 metus Tomas Venclova emigravo į Ameriką, išleido 4 knygas — vieną poezijos, vieną poetinių vertimų ir du straipsnių rinkinius, pernai apgynė literatūros doktoratą ir profesorauja garsiajame Jellio universitete. Bet Sigitui Krivickui jis — tik „arogantiškas ateivis“, kalbas „užlūžtančių falsetu“, „iš savimeilės keršto perėjės į Tėvynės priešų lagerį“, „perbėgėlis, užsidėjęs disidento aureolę“, Narcizas, „pranašas“.

Nesiimsime komentuoti draugo Krivicko neapykanta ir pagieža persunkto rašinio, — jis priklauso tam tarybinės publicistikos žanrui, kurio tikslas ir yra suniekinoti, apjuodinti, išjuokti, diskredituoti tautos akyse išeiviją, ypač naujuosius išeivius, dar gerai žinomus Lietuvoje. Ir šiam tikslui nesisikaitoma nei su faktais, nei su žurnalistine etika. Čia atkreipsime dėmesį tik į tai, kaip šio, dabar madingo, „anti-išeiviškojo žanro“ kultivuotojai — lukoševičiai, krivickai, kazakevičiai, kostkaičiai — ieškodami suniekinančių argumentų, iškraipo autoritetingų mokslininkų pasisakymus, išplėsdami iš konteksto, klastodami citatas. Sigito Krivicko straipsnis „Nemune“ — geras pavyzdys.

Krivickas cituoja garsųjį semiotiką prof. Algirdą Greimą ir jo recenzijos žodžiais mėgina parodyti koks Venclova esąs grafomanas. Prof. Greimo nuomonė pateikta visiškai priešingai, citata suklaidota. S. Krivickas rašo, kad Tėvynės priešų stovyklos klijuojamais jam pomastiškais „talentingo poeto“, „kontroversinio intelektualo tituluais“ Tomas Venclova „stengėsi atsitverti nuo rimtų Vakaruose gyvenančių literatūros mokslininkų nuomonės. Ją dar 1972 metais, vos pasirodžius rinkiniui „Kalbos ženklas“, pareiškė Algirdas Greimas, sakydamas, jog — dabar jau Krivickas cituoja Greimą neva pažodžiui — „sunku surasti žodžius, kad aprašius Tomo Venclovo kalbą (... daugtaškis, t.y. kupiūrą) pasireiškiančią išmėtytų pasaulio vaizdų sulipdinėjimu“. Iš tikrųjų šią tariamą citatą Krivickas sudurstė iš dviejų

SOLIDARUMO PASTO ŽENKLAI LIETUVISKAIS MOTYVAIS

Lenkijos „Kovojančio Solidarumo“ Vroclavo skyrius išleido ir platina 90-ties zlotų vertės pagrindinio pasto ženklą lietuviškais motyvais. Ženkle — trys lietuviams brangūs simboliai: Aušros Vartų Dievo Motinos atvaizdas ir stilizuotas Vytiš trispalvės — geltona, žalia, raudona — fone. Kairėje ženklo pusėje įrašas lenkų kalba: „O Niepodległość Litwy prosimy Cię Matko Boska Ostrobramska“. Dešinėje pusėje — įrašas lietuviškai: „Svečiausioji Aušros Vartų Dievo Motina, išmelsk laisvės ir nepriklausomybės Lietuvai“.

Apčiojo parašas: „Pocztą Solidarności Waleczacej, Wroclaw 1985“. Panašus lenkų pagrindinio pasto ženklas išleistas ir Ukrainos motyvais. Jame vaizduojamas šventasis Jurgis, Ukrainos Globėjas, ir prašoma jo užtarimo Ukrainos nepriklausomybei. Ženkliuko vertė 70 zlotų.

(LKBK, 57) LER

Skaitytojų laišškai

DĖL K. SOVOS KRITIKOS

„Europos Lietuvis“ Nr. 46 K. Šova bando kritikuoti dr. S. Kuzminsko straipsnį. Esą šis straipsnis padarė jam „labai blogą įspūdį“, nes jis negali suprasti dr. Kuzminsko „isteriškų pasisakymų“ apie XX-tojo amžiaus žmogų.

Kad K. Šova ir dr. Kuzminskas abu priklauso lietuvių tautai, tai tas faktas neturi nieko bendra su dr. Kuzminsko straipsniu, nes ten kalbama ne apie lietuvių tautą, bet apskritai apie dabartinę žmoniją.

Nusiileidimas ant Mėnulio, anot K. Šovos, buvo „didelis mokslininkų žingsnis į priekį“. O ką gero davė tas „žingsnis“ žmonijai? Padidino visuotinio karo pavojų ir varžybas tarp JAV-jų ir Sovietų Sąjungos. Kas užvaldys Mėnulį — užvaldys pasaulį.

XX-tojo amžiaus žmogus ne tik išsikraustė iš proto, ruošdamas pats sau baisų galą, bet tapo ir nusikaltėliu. Jis vadovaujasi dabar tik melu ir neapykanta, niekina visa tai, kas dar liko geresnio ir švaresnio. Pažvelkim tik į taip vadinamą populiariąją spaudą. Kiek ten purvo! Gamta naikinama, jūros nuodijamos. Buvusios derlingos JAV-jų prerijos

prof. Greimo sakinių, paimtų iš skirtingų puslapių, ir tai netiksliai. Pirmoji citatos dalis, iš 10-to puslapio, prasideda ne, kaip cituoja Krivickas „sunku surasti žodžius“, o „Reikia surasti žodžius, kad aprašius Tomo Venclovo kalbą, kuri yra ne tik pasaulio daiktų, bet ir tuos laiktus vadinančių žodžių metafora“. Antrąją šio sakinio dalį Sigitas Krivickas pakeičia šalutiniu sakiniu iš 13-ojo recenzijos puslapio, praleisdamas pagrindinį sakinį, kuris skamba taip: „Toku būdu Tomo Venclovo poetinis konstruktivizmas, pasireiškiantis išmėtytų pasaulio vaizdų sulipdinėjimu, kur kiekvienas vaizdinys turi lituotės ar, greičiau, psichozanalizės laisvų asociacijų principu nustatomų simptomų funkcijas, pavyzdžiui:

vaikystė pavirsta krauju iš alkūnės ar kelio,

sukandžiotom lūpom, karščių,

geltonais vaistų buteliukais...“

„Nemuno“ straipsnyje nėra nei sakinio pradžios, nei pabaigos — tik „išmėtytų pasaulio vaizdų sulipdinėjimas“. Tai tiek dėl Sigito Krivicko etikos.

Kitas dalykas — prof. Greimo nuomonės iškraipymas. „Metmenų“ žurnale paskelbta Greimo recenzija buvo, galima sakyti, aukščiausias įvertinimas, kokio gali tikėtis šiuolaikinis poetas. Kritikas

pradeda savo straipsnį, iš karto pareiškdamas, kad užtektų išsenuoti baltą laikraščio lapą ir įrašyti jame „neabejotinomis raidėmis: Tomas Venclova — poetas. Ir pasirašyti, jei įstatymai to reikalauja“. Tuo tarpu Sigitas Krivickas aiškiai duoda suprasti, kad „rimtas Vakarų mokslininkas“ suniekina beprasme Tomo Venclovo poeziją. Be to, tariamą liaudies balsu jis dar priduria, kad rinkiniui „Kalbos ženklas“ išėjus, „daugiškaitojų tiesiog traukė pečiais“. Beje, kas tie daugelis ir kaip Krivickas — labai tolimas nuo poezijos žmogus — tai patyrė?

Užbaigiant šias kelias pastabas apie tarybinio žurnalistinio etiką, atkreipsime dėmesį į didžiausią Sigito Krivicko pasipiktinimą sukėlusį dalyką — Tomo Venclovo viltį pateikti į literatūros istoriją. Kokia arogancija! Koks Narcizas, besigėrintis savo atvaizdu! Tarybinis žurnalistas čia taria griežtą NE. „Dar niekam su tokia „nauja dimensija“ nebuvo ir nebus lemta pateikti į tikrąją lietuvių literatūros istoriją“, — pareiškia principingai Sigitas Krivickas, pats prisiimdamas lemties, laiko teisėjo ir pranašo vaidmenį. Ar čia ne didesnė arogancija — spręsti, kas pateks ir kas nepateks į lietuvių literatūros istoriją?!

A.S.

HALEJO KOMETA

Praėjusių metų pabaigoje ir per pirmutinius naujų metų mėnesius visas pasaulis padangėje stebėjo ir stebės Halejo Kometos (Halley's Comet) kelią, kuri po 75 metų pertraukos vėl artėja prie Žemės. Kelios pasaulio valstybės siunčia specialias raketas, kurios prisiartins prie šios su uodega kometos, o pasaulio astronomai seka ją didžiuliais teleskopais, daug pasaulio žmonių nori žiūrėti ar paprastai akimis padangėje ją pamatyti. Paskutinį kartą Halejo kometa prie Žemės buvo priartėjusi 1910 metais. Ką tada kometa buvo labai lengvai matoma, visas pasaulis labai nusigando ir ypač bijojo jos uodegos. Daugelis žmonių manė, kad Halejo kometa kris į Žemę ir bus pasaulio galas. Sensaciniai laikraščiai pranašavo visokias nelaimes ir kėlė baimę. Dabar Halejo kometa vėl artėja prie Žemės bet, žinoma, šiandien žmonės yra daug gudresni ir jos, nei jos uodegos, nebijo. Bet apie tai kalbant, gal reikėtų pasakyti, kas ta kometa iš viso yra, kodėl ji vadinasi Halejo kometa ir, galų gale, kas tas Halejas buvo.

Kometos, kaip ir planetos, priklauso Saulės sistemai. Bet kaip jos atsirado mokslininkai iki šiol dar nėra išaiškinę. Planetos, kaip mes visi gerai žinome, yra milžiniški uolos ar dujų rutuliai. Kometos yra daug mažesnės — galbūt tik kelių mylių skersmens. Halejo kometos diametras yra tik apie tris mylias. Kometos paprastai susideda iš uolos gabalėlių, dulkių ir paprasto ledo. Planetos kaip, pavyzdžiui, Žemė, Marsas, Jupiteris keliauja apie Saulę beveik apskritose orbitose, gi kometos eina ilgu elipsiniu (ovaliu) taku. Kai kometa yra toli nuo Saulės, tai ji ir tebūna sušalusiu dulkių ir ledo gabalu. Bet kai ji artėja prie Saulės, tai ledas pavirsta dujomis, kurios susimaišę su dulkelėmis atmuša

Saulės spindulius, sudarydamos kometos uodegą, ir mes tikrai tą uodegą daugiausiai ir matysime.

Pr. metų pabaigoje ir per pirmus kelius naujų metų mėnesius Halejo kometos takas vedė ją apie Saulę 120 tūkstančių mylių per valandą greičiu. Kadangi ji nepriartėjo prie Saulės arčiau kaip 39 milijonų mylių, tai stebint ją padangėje atrodys, kad ji visai nejuda. Halejo kometa vakare pakils ir su žvaigždėmis iš ryto nusileis, ir tikrai kitą vakarą bus galima pastebėti, kad ji jau truputį nukeliavo į kitą vietą. Kartais, ir tamsią padangę žiūrint, galima pastebėti trumpą šviesos blykstelėjimą, bet tai nėra kometos takas, bet meteoras, t.y. nuo kometos atsiskyręs uolos gabalas, kuris suveda pasiekęs Žemės atmosferą.

Per visą žmonijos istoriją kometos, nors ir retai pasirodydavo, buvo stebimos su baimė ir laikomos kaip nelaimės, karo ir maro pasiuntiniai. Galų gale Edmundas Halejas (Edmond Halley), anglų karališkas astronomas, apskaičiavo, kad mažu mažiausiai viena kometa turi kažkokį keliavimo tvarkaraštį. Jis apskaičiavo kometos, kurią jis matė 1682 metais, orbitą ir pagal ją, ta kometa vėl turėjo grįžti prie Žemės maždaug kas 75 metai. Jis pradėjo tikrinti praeities dokumentus ir tada paaiškėjo, kad ši kometa buvo matyta net senovės kiniečių ir kad ji pasirodydavo reguliariais laiko tarpais. Halejas nors ir žinodamas, kad jis tos kometos grįžusios prie Žemės pats nebematys, vis tiek paskelbė pasauliui, jog ji vėl bus matoma Žemėje 1758 metais ir, žinoma, taip ir atsitiko. Astronomai ją vėl rado padangėje ir nuo to laiko ši kometa ir gavo Halejo vardą.

Šių dienų kompiuterių amžiuje sunku įsivaizduoti, kaip orbitos apskaičiavimai, tik su plunksna ir popierium, iš viso galėjo būti padaryti. Bet Halejas, neskaitydamas Izaoko Niutono, buvo tų laikų vienas iš žymiausių anglų ir pasaulio mokslininkų. Jis buvo žmogus su nepaprastu charakteriu. Baigęs Oksfordo universitetą, keliavo po Europą ir visą pasaulį, studijavo Žemės magnetizmą permainas, planetų ir Mėnulio judėjimą, išrado varpą ir Rusijos carui Petriui davė patarimus kaip statyti laivus. Halejas buvo pakeltas į karališkus astronomus 1720 metais.

Mes visi turėtumėm Halejo kometą pamatyti, nors ši kartą ji nebus taip šviesi, kaip 1910 metais. Didžiausia bėda, kad Anglijos padangė labai retai skaidri ir dauguma mūsų gyvename didmiesčiuose, kurių rūkas kometos stebėjimą daro dar sunkesniu. Nors sakoma, kad Halejo kometa Anglijoje bus matoma paprastom akim gruodžio ir sausio mėnesiais, žiūronai, sakysim 10x50 tipo, tai palengvintų. Visokie planai ir patarimai, kurių padangės vietą reikia žiūrėti ir jos ieškoti, buvo ir bus išspausdinti laikraščiuose ir žurnaluose, o brošiūras apie Halejo kometą galima gauti iš National Astronomy Week, 153 Powerscroft Road, London E5 0PR.

Halejo kometa arčiausiai prie Saulės bus 1986 m. vasario 9 d., o prie Žemės — balandžio 11 d., tačiau tuo laiku ji tebus

KOLOS PROJEKTAS

MASKVAI PRIREIKĖ SKANDINAVŲ PAGALBOS

Tarybų Sąjunga siekia Suomijos, Norvegijos ir Švedijos pagalbą, kasant naudingąsias iškasenas Kolo pusiasalyje. Kaip praneša viena iš aštuonių Švedijos firmų, norinčių dalyvauti šiame projekte, Tarybų Sąjunga planuoja pakelti apatito mineralo, iš kurio gaminamos trąšos, gavybą 30 proc.

Patarėjas Švedijos eksporto klausimais Myriofas pareiškė, kad pereinantis metais Tarybų Sąjunga iškasė iš Kirovsko kasyklų, esančių netoli nuo Murmansko, 18 mln. tonų prisodrinto apatito ir nefelino. 1986 metais prasidedančiame naujajame penkmetyje numatoma kiekvienais metais padidinti apatito gavybą 4 mln. tonų, bet suomių oficialūs atstovai mano, kad dėl šio projekto svarbos TSRS žemės ūkiui, mineralų eksploatavimo planai bus padidinti. Šį klausimą Maskva jau aptarė šiais metais su NATO dalyve Norvegija ir neutraliomis šalimis — Švedija ir Suomija. Švedų pramonininkai pareiškė, jog Maskva davė aiškiai suprasti, kad ji norinti bendradarbiauti tik su skandinavų firmomis. Tai pagrindžiama tuo, kad minėtų šalių bendrovėms Kolo pusiasalis esąs vos ne pašonėje ir kad skandinavų kalnakasybos specialistai turi gerą darbo patirtį poliarinėmis sąlygomis. Matyt, Tarybų Sąjunga, panašiai kaip su Suomija, su kuria ji turi glaudžius prekybinius ryšius ir po V. Vokietijos yra geriausia jos prekybinė partnerė, nori į savo orbitą įtraukti ir Švediją bei Norvegiją.

Suomijos ministras pirmininkas Kalevi Sorsa pareiškė žurnalistams, kad Kolo projektas kainuos Tarybų Sąjungai daug daugiau negu Kostamuso kalnakasybos miestelis, kurį suomių pastatė rusams už maždaug 600 mln. dolerių. Suomijos užsienio reikalų ministras Laine pereinant mėnesį pareiškė parlamente, kad kol kas Maskva dar konkrečiai nenusprendė, kada bus pradėti Kolo projekte numatomi darbai ir kaip jie bus finansuojami.

Suomių ir švedų delegacijos ruošiasi šių metų pradžioje vykti į Maskvą deryboms, kurių metu bus svarstomi su minėtu projektu susiję tolimesni klausimai, kaip, pvz., ten veikiančios kasyklos modernizavimas, naujos iškasenų apdirbimo įmonės statyba bei mineralų išgavimas iš apatitų atliekų. Pastarajame gamybiname procese Tarybų Sąjungai ypač reikalinga Vakarų technika. Dvi norvegų firmos mano jau turinčios užsitvirtinusios užsakymus iš Maskvos, be jų, dar keturios Suomijos ir aštuonios švedų bendrovės varžosi tarpusavyje dėl teisės dalyvauti Kolo projekto darbuose.

Šiuo metu daugiausia apatito pasaulyje išgauna Tarybų Sąjunga, Brazilija ir Pietų Afrikos respublika. Švedijos kalnakasybos ekspertai mano, kad jeigu minėtas projektas bus pradėtas įgyvendinti, tai TSRS iš Kolo pusiasalio galės kasmet iškasti dar papildomai 20 mln. tonų apatito. Tarybiniai kalnakasybos specialistai sako, kad Kolo pusiasalyje esąs vienas iš turtingiausių pasaulyje mineralų telkinių — čia priskaičiuojama net 700 įvairių mineralų rūšių. Tarybų Sąjunga ir Norvegija taip pat uoliai ieško naftos Barento jūroje, netoli Kolo pusiasalio krantų.

SUMUSTAS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNĖJAS

Spaudos agentūros praneša, kad sovietiniai pareigūnai Permės lageryje žiurėnai sumušė žymų žmogaus teisių gynėją Anatolijų Marčenką. Prieš perkelti jį į Chistolio kalėjimą spalio mėnesį, jis buvo brutaliai kankinamas. Dėl kankinimų Marčenko keletą dienų buvo netekęs sąmonės. 47 metų rašytojas Anatolijus Marčenko serga inkstu ir skrandžio negalavimais. Lagerio sargams atėmus ausies aparatą, Marčenko sunkiai girdi. Pareigūnai neleidžia žmonai ir dvylikos metų dukrelei jį aplankyti. Anatolijus Marčenko už žmogaus teisių gynimą 1981 metais buvo nuteistas 10 metų kalinėti darbo stovykloje ir 5 metus pasilikti tremtyje.

matoma pietiniame pusrutulyje, tai yra Žemėje į pietus nuo ekvatoriaus.

Halejo kometos pasirodymas yra didelis įvykis ir jis paminimas visokiais būdais pasaulyje. Kadangi Halejas buvo anglas, kometos pasirodymui paminėti vasario 18 d. Didžioji Britanija išleis specialią pasto ženklų seriją.

Kaip minėjau, senovėje pasaulio žmonės tikėjo, kad kometos pasirodymas reiškia maro ar karo atėjimą. Įdomu, ką Halejo kometa, pasirodydama vėl po septyniadešimt penkerių metų, ši kartą atneš žmonijai.

Henrikas Vainelis

Didžiausia šio projekto problema yra jo finansavimas, nes Tarybų Sąjunga nesutinka skandinavų šalims viską apmokėti grynais pinigais. Helsinkyje esančio skandinavų šalių investavimo banko atstovas Larsonas pareiškė, jog ESPT (Comicon) šalių tarptautinis paskolų bankas nori, kad skandinavų bankas padėtų finansuoti Kolo projektą ir tuo pademonstruotų Skandinavijos šalių sandraugą bei sugebėjimą bendradarbiauti. Į tai Larsonas atsakė, kad jų bankas galėtų finansuoti tik mažą dalį reikalingos sumos, nes pagal Tarptautinio banko nustatytas taisykles, bankui leidžiamą vienai šaliai suteikti paskolą, kuri neviršytų 10 proc. projektui reikalingų lėšų.

Suomių politiniai ir ūkiniai vadovai, nors ir labai sudominti Kolo projektu, bet gan atsargiai svarsto iki kokio laipsnio Suomijos ekonomika turėtų būti pajungta šiam Maskvos ūkiniam sumanymui. Suomijos užsienio reikalų ministras Laine, kalbėdamas parlamento posėdyje, pareiškė, kad Suomija suinteresuota paduoti Tarybų Sąjungai reikalingą technika bei norėtų bendradarbiauti žaliavų išgavimo iš atliekų projekte, bet tuo pačiu pareiškė abejojimą, ar Suomijai būtų priimtinas Maskvos pasiūlymas apmokėti techninę ir teorinę pagalbą apatitais.

Visgirda

PLAUČIAMS

Kalbasi du Izraelio žydėliai. — Mes turėtume paskelbti karą Amerikai.

— Ką? Ar iš proto išsikraustei?!

Amerika mus greit sunaikintų.

— Gerai, kad sunaikintų — duotų pinigų atsisitatyti ir galbūt padarytų mus viena iš jų valstijų.

— Nebloga idėja. Bet kas atsitiktų, jeigu mes laimėtume?

•••
Daktaras, apžiūrėjęs pagyvenusią pacientę, tarė:

— Jums reikia kasdien maudytis, šviežio oro ir šilait rengtis.

Patenkinta grįžo namo ir paaiškino vyru:

— Aš turiu labai prisižiūrėti. Man reikia ilgų atostogų prie Viduržemio jūros, pagyventi Alpių kalnuose ir tuoj pat pirkti naują kailinį palatą.

•••
Vienas paukščių augintojas labai pasižymėjo savo karveliais, ypač jų sugebėjimu greit surasti namus. Paklaustas, kaip jis sugeba tokius karvelius užauginti, atsakė: — Sukryžiuoju juos su papūgomis. Jie gali tada pasiklausti kelio...

•••
Skotas atėjo į futbolą stadioną, priėjo prie kasos ir paprašė pusės kainos bilieto.

— Kodėl pusės? — paklausė bilietų pardavėjas.

— Žiūrėsiu tik vienos komandos žaidimą.

•••
Senas airis savo sodelyje pjovė žolę. Automobilu privažiavo anglas ir mandagiai paklausė kelio į Balbrigganą.

— Sukite į kairę, paskui važiuokite tiesiai... Ne, negerai. Geriau tiesiai, už maždaug keturių mylių sukte į dešinę... Ne, nebus gerai...

Pagalvojęs minutę, baigė aiškinti: — Žinote, pone, jeigu aš važiuočiau į Balbrigganą, tai nuo čia nepradėčiau...

•••
Grįžęs iš atostogų Maskvoje, anglas pasakoja:

— Buvo neblogai. Viešbutis gražus. Kopūstų ir agurkų prisivalgiau. Tik ta televizija gadino nervus...

— Tai ką? Bloga programa? Galėjai nežiūrėti...

— Aš ir nežiūrėjau, bet jie žiūrėjo į mane.

•••
Airių klebonas bara savo parapijietį Patriką:

— Sakyk, Patrik, kaip tu galėjai vakar taip prisigerti?

— Pakliuvau į blogą kompaniją, o, be to, parapijos bazare išlošiau bonką viskės.

— Bloga kompaniją? Tave mačiau sėdint su Maiku ir Miorfiu, o jie juk iš viso negeria.

— Taigi, dėl to aš ir pasigėriau.

•••
— Šiandien buvau pas daktarą, — sako žmona vyru. — Jis patarė paimti mėnesį atostogų Italijoje. Ką man daryti?

— Eik pas kitą daktarą.

Leidžia D. Britanijos Lietuvių Sąjunga
ir Lietuvių Namų Akc. Bendrovė.
Prenumeratos kaina metams:
D. Britanijoje — 17 svarų;
Užsienyje — 20 sv. (oro paštu).

rių, ne būtina! redakcijos ar leidejo nuomone.

Rašyti šio laikraščio redakcijai.